

घाग्रा खोलामा डुबेर
बालिकाको मृत्यु

पानीको बहाव बढी भएको घुमाउने दहमा परी उनी ढुकेकी थिइन् ।
सोही स्थानबाट अन्दाजी ३० मिटर दक्षिणमा भाडीमा अड्केको अवस्थामा उनको शव फेला परेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयले जनाएको छ । इलाका प्रहरी कार्यालय बितरमोडबाट प्रहरी टोली गएर घटनाको अनुसन्धान तथा कानुनी प्रक्रिया गरिरहेको जनाइएको छ ।

जंगली हात्तीको आक्रमणबाट
घाइते राईको मृत्यु

लागेको थियो ।
साउन ११ गते बिहान करिब सवा
४ बजे सुनिता र उनकी बहिन
४२ वर्षीया कविता राईलाई हात्तीले
अक्रान्ता गरेको थियो। दमक
अस्थालामा सामान्य उच्चापरश्रवसा
दुवैलाई थप उपचारका लागि
विराटनगर लिएको थियो।
कविता राई साउन २५ गते डिस्चार्ज
भएको थिइन् ।मृतक सुनिता पाँचथर
मिकलाजुङ गाउँपालिका १ घर भई
लामा दमक १ मा होटल व्यवसाय
सञ्चालन गर्दै आएको थिइन् ।

वायु सेवाको गुणस्तरमा सुधार

र न्यूनीकरणबारे विस्तृत
परीक्षण गर्दै आएको उनले
जानकारी दिए ।
जस अनुसार गत वर्ष
६० प्रतिशतभन्दा कमजो
उड्डयन सुरक्षा अवस्था रहे

उडान अनुमति निलम्बनमा
परेको अन्नपूर्ण हेलिकोप्टरले भने
यो वर्ष हवाई सुरक्षामा उल्लेख
सुधार गरेर उडानमा फर्किएको उल्लेख
बताए।
उडान सुरक्षालाई चुस्त बनाउन
प्राधिकरणले गत वर्ष कमजोर हवाई
सुरक्षा भएका सौर्य एयरलाइन्स
मुस्ताङ र अन्नपूर्ण हेलिकोप्टरको
उडानमा रोक लगाएको थियो। वायु
सेवा कम्पनीको विस्तृत परीक्षणको
रिपोर्ट युरोपेली सङ्घ र आइकाओको
विशेष सम्प्रीक्षणले समेत हेर्ने गरेको
छ। प्राधिकरणले उडान सुरक्षा
प्रणालीभित्र वायु सेवा कम्पनीको
सुरक्षा नीति, उद्देश्य, सुरक्षा जोखिम
व्यवस्थापन, सुरक्षा सुनिश्चितता
र सुरक्षा प्रवर्धनलगायतका
विषयमा अध्ययन गर्ने गरेको छ
हवाई दुर्घटना नियन्त्रणको प्रमुख
उद्देश्यसहित हुने विस्तृत अध्ययन-
समेत हवाई जहाज र हेलिकोप्टरमा
गरिन्छ।
पछिल्लो समय नेपालको उडान
सुरक्षा मापदण्ड परिपालना दरमा
सुधार आई ७०.१ प्रतिशत पुगे पनि
सन् २०१३ को डिसेम्बर ५ देखि
सुरक्षित संचले नेपालमा दर्ता भएका
यसै वायु सेवालाई आकाशमा सूचीमा
राख्दै युरोपको आकाशमा उड-
लगाएको प्रतिबन्ध कायमै छ।

भारतामा एकवर्षमा १६७ वटा आगलागीका घटना

- मेचीनगर । भ्रष्टा जिल्लामा गत आर्थिक वर्षमा आगलागीका घटनाहरू डल्लागो रूपमा बढेको पाइएको छ । तीमध्ये अधिकांश घटना बिजुलीका पोल्मा तार सर्ट भएर, घरका भित्रि बक्समा विद्युत सर्ट भएर तथा खाना पकाउने ग्यास चुल्हाबाट, भान्सा र गोठको आगो नियन्त्रण बाहिर जाँदा आगलागीका घटना भएका छन् । घरको भान्सा, पालको कुनू र चुरोटको टुटाबाट समेत आगलागीका दुर्घटना निम्तिने गरेका छन् । बालबालिकाले सलाई र लाइटपजस्त आगो निस्कने वस्तु खेलाउँदा घटपजत्र आगलागी भएका छन् ।

विद्युत सर्ट भएर घर तथा पसलमा आगलागी हुने, ग्यास लिक हुने र जंगलमा आगलागी हुने घटनाहरू पनि उल्लेख्य संख्यामा रहेको

थिए । कात्तिकको क्षति भने, ७८ लाख
ने, हजार आठसय रूपैयाँ रहेको छ ।
छ दुईवटा घर, पाँच वटा गोठ र पाँच
। अन्य वस्तु जल्दा ५८ लाख ३५ हजार
को नोक्सान भएको छ । माघमा ४४
। १७ हजार रूपैयाँ मूल्य बराबरका
टा जलेर नष्ट भएका छन् । माघमा घर
। र पारालको कुन्यूरू चार-चार वटा
को नष्ट भएका थिए । आगालागीमा ए
मा वटा पंक्षी जलेर मरेका थिए । चैतमा
मा आगालागीमा परेर तीनवटा चौपाया
एए छन् भने एउटा घाइते भएको थियो
। घटनामा पनि एकजना मानिस घाइते
। थिए । कुल दुई करोड ८६ लाख १९
छ आठ सय रूपैयाँ मूल्यका धनमाल ज
। १० भएका छन् ।
ल बैशाख महिनामा १४ स्थानमा अ
। भएको छ । त्यसमा परेर पाँच व
य, छ वटा गोठ, एउटा सवारी साधन,
दा पारालको कुन्यू एक अन्य र पाँच वटा
७ आगालागी भएको छ । बैशाखमा एक
। ४९ लाख ५० हजार रूपैयाँका म
का जलेका थिए । जेठमा छ वटा घर
। थिए । ६२ लाख ८० हजार रूपै
नन भएको छ । असरमा पाँच वटा घर
६ गोठ, एउटा पारालको कुन्यू र एक अ
को दश स्थानमा आगालागी हुँदा ३६ लाख
हजार रूपैयाँको क्षति भएको छ । तुल
रुपमा हावाहुरी चल्ने फागुन- चैत
को जेठमा पनि आगालागी र घर नष्टक
। धेरै देखिन्छन् । सुक्खा याम शुरु
उठ, आगालागीका घटना बढेका छन् भ
का समेत बढी हुने गरेको छ ।

यसैगरी कात्तिकमा १४ स्थानमा भ
आगलागीमा परेर नौवटा घर, एउटा
एउटा परालको कुन्यूमा आगलागी
दुईवटा सवारी साधन जलेर नष्ट भ

सम्पादकीय

स्वास्थ्य बिमा
व्यवस्थित बनाउ

२०७२ सालमा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षाका रूपमा थालनी भएको स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम हाल स्वास्थ्य बिमा बोर्डले सञ्चालन गर्दै आएको छ । नेपालको संविधानले आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई निःशुल्क र सामाजिक सुरक्षाको हक प्रदान गरेको छ । संविधानको धारा ५१ (ज) मा नागरिकका आधारभूत आवश्यकतासम्बन्धी नीति अन्तर्गत नागरिकको स्वास्थ्य बिमा सुनिश्चित गर्दै स्वास्थ्य उपचारमा पहुँचको व्यवस्था मिलाउने उल्लेख छ । स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी, मितव्ययी, जनमैत्री र सबै नागरिकमा पहुँच विस्तार गर्ने उद्देश्यसाथ स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम सुरु गरिएको हो । सुर्खेखि नै यसको स्रोत र वित्तमा सन्तुलन ल्याउन भन्ने सकिएको छैन । यसले गर्दा यो कार्यक्रम नै थला पर्ने स्थितिमा पुगेको छ ।

स्वास्थ्य बिमा बोर्डको आर्थिक पक्ष कमजोर हुँदा नागरिकमैत्री र जनजीवनसँग जोडिएको महत्वपूर्ण यो कार्यक्रम एक दशकपछि सक्तपूर्ण अवस्थामा छ । स्रोतको सन्तुलन कायम गर्न नसक्दा पनि बोर्डलाई ठुलै चुनौती थपिएको छ । नागरिकको उपचारका लागि सहूलियत सेवा प्रदान गरिरहेको लोककल्याणकारी यो कार्यक्रम बढ्दै गए पनि कार्यान्वयनको प्राविधिक पक्ष बलियो नहुँदा समस्या भएको छ । स्वास्थ्य बिमा बोर्डलाई प्रभावकारी बनाउने यसको स्रोतमा सन्तुलन मिलाउन सकिएको छैन । बिमामा पैसा आउने स्रोत बिमित र सरकार हो । बिमितबाट हाल तीन अर्ब ५० करोड रुपियाँ उठ्ने गरेको छ । सरकारले सात अर्ब रुपियाँ अनुदान दिन्छ । यसरी अहिले बोर्डमा जम्मा १० अर्ब ५० करोड रुपियाँ मात्र उठ्ने गरेको छ तर बिमा बोर्डको खर्च वार्षिक २५ अर्ब रुपियाँ रहेको छ । बोर्डलाई बलियो बनाउन छरिएर रहेका सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई एकत्रित गर्नु पर्छ । ऐनमा उल्लेख भए अनुसार प्रत्येक कर्मचारीबाट एक प्रतिशत मात्र उठाउने र रोजगारदाताद्वारा एक प्रतिशत थप गरिए बिमा बोर्ड सञ्चालन गर्न सहज हुने छ । छरिएर रहेका अन्य स्वास्थ्यका कार्यक्रममा १६ अर्ब खर्च हुने गरेको छ । त्यसलाई बिमामार्फत सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था भन्ने विद्यमान छ । साथै बोर्डको संस्थागत क्षमता र सुदृढीकरण गर्न आवश्यक छ । बोर्डमा विशेषज्ञ जनशक्ति, प्रविधि र वित्तीय सन्तुलनको अभाव छ ।

• डा.लोकनाथ भुसाल

भ्रष्टाचार विकासको बाधक तत्व हो । सर्वसाधारणको सुख, शान्ति र आर्थिक हितको निमित्त समाजमा अनुशासन, नैतिकता र सदाचार कायम गर्ने गहिरो प्रस्तावना भएको र भ्रष्टाचारजन्य कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गर्न र भ्रष्टाचारविरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्न प्रधानमन्त्रीको प्रत्यक्ष रेखदेख र नियन्त्रणमा रहने उल्लेख भएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन (संशोधनसहित), २०५९ को दफा ३७ बमोजिम २३ वर्षअघि विसं २०५९ साउन २७ गते राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रको स्थापना भएको हो । सोही ऐनको दफा ३८ मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारले केन्द्रको कार्यक्षेत्र निर्धारण गरेको छ । यसका अलावा केन्द्रले आफ्नो कार्यक्षेत्रबमोजिमको कार्यसम्पादन गर्न सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन २०६४, सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) नियमावली, २०६५ लगायतका अन्य कानुनको समेत आधार लिने र तिनीहरूको परिपालनालाई सुनिश्चित गर्ने प्रयास गर्दै आएको छ ।

राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रले मुख्य रूपमा भ्रष्टाचार नियन्त्रणसम्बन्धी प्रवर्धनात्मक तथा निरोधात्मक कार्य गरी भ्रष्टाचारको रोकथाम गर्दै आएको छ । अनियमितता र भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि सूचना सङ्कलन गर्ने, सतर्क गराउने, अनुगमन, निगरानी, छड्के जाँच र अन्वेषण गर्ने, राष्ट्र सेवकको सम्पत्ति विवरण तथा आयको अनुगमन गर्ने, भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि सम्बन्धित निकायलाई सुझाव तथा निर्देशन दिने र कारबाहीका

भ्रष्टाचार विकासको बाधक

लागि लेखी पठाउने कार्य गर्दै आएको छ । यस्तै विकास निर्माणका आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण गर्ने, कार्यालयमा उजुरी पेटिका राख्न व्यवस्था मिलाउने एवं नागरिक बडापत्र कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने र भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नेपाल सरकारलाई नीतिगत सुझाव दिनेलगायतका कार्य गर्ने गरेको छ । यसरी हेर्दा भ्रष्टाचारको अनुसन्धान गरी अदालतमा मुद्दा दायर गर्ने निकाय नभए पनि केन्द्रले राज्य प्रणालीमा रहने भ्रष्टाचार र अनियमितता नियन्त्रण गर्ने महत्वपूर्ण कार्य जिम्मेवारी प्राप्त गरेको देखिन्छ ।

केन्द्रको स्थापना दिवस पारेर हालै प्रकाशित वार्षिक प्रतिवेदन अनुसार केन्द्रले उजुरी व्यवस्थापनतर्फ आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा दर्ता भएका एक हजार ३३० र आव २०८०/८१ बाट जिम्मेवारी सरिआएका ६०६ गरी कुल एक हजार ९३६ उजुरीमध्ये छानबिनपश्चात् एक हजार ४५२ उजुरी फर्स्योट गरेको छ । यसबाट केन्द्रले ७५ प्रतिशत उजुरी फर्स्योट गरेको देखिन्छ । यो नतिजा अधिल्लो आवको (६४ प्रतिशत) तुलनामा ११ प्रतिशत अङ्कले बढी रहेको छ । यसबाट मुलुकमा व्याप्त अनियमितता र भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा केन्द्रले महत्वपूर्ण योगदान गरेको स्पष्ट हुन्छ ।

प्रतिवेदन अनुसार उजुरी फर्स्योटका अतिरिक्त केन्द्रले कर्मचारीमा आधारभूत अनुशासन कायम गर्न आव २०८१/८२ मा देशका सातै प्रदेश अन्तर्गत ३९ जिल्लाका ८१६ कार्यालयमा निगरानी, अनुगमन, छड्के जाँचलगायतका कार्य गरी समय पालना नगर्ने पाँच हजार ९३७ र तोकिएको पोसाक नलगाउने एक हजार ४६२ जना कर्मचारीलाई कारबाहीका लागि सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिएको छ । साथै सेवा प्रवाह बारेको जानकारी दिने माध्यमको रूपमा रहेको सोही

जिल्ला अन्तर्गतका ७१० कार्यालयमा ‘ नागरिक बडापत्र’ कार्यान्वयनको अनुगमन गरी त्यसको व्यवस्थापनमा देखिएका कमीकमजोरी सुधारका लागि सम्बन्धित निकायलाई सुझाव तथा निर्देशन दिइएको छ । प्रतिवेदनमा सार्वजनिक संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवाप्रति नागरिकको धारणा थाहा पाउने संयन्त्रको रूपमा रहेको सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षणतर्फ १४ जिल्लाका विभिन्न कार्यालयबाट सेवाप्राप्त गरेका सात सय जनासँग केन्द्रले तयार गरेको प्रश्नावलीसहितको फारामको प्रयोग गरी सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरी प्राप्त नतिजालाई विश्लेषण एवं प्रस्तुतीकरण गरिएको छ । उक्त नतिजा विश्लेषणबाट सार्वजनिक संस्थाबाट प्रवाह हुने सेवामा अझै उल्लेख्य कमीकमजोरी रहेको पाइएकाले सुधारका कदम चाल्नुपर्ने औल्याइएको छ । यस्ता सुधारका कदमबाट नै नागरिकको सरकारप्रतिको आशा र भरोसामा अभिवृद्धि हुँदै जाने छ र सरकार जनताप्रति उत्तरदायी रहेको प्रमाणित हुने छ ।

उक्त प्रतिवेदन अनुसार केन्द्रले कार्यालयमा हुने भ्रष्टाचार र ढिलासुस्ती हटाउन हेलो सरकारसँगको सहकार्यमा करिब ५० कार्यालयमा सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गरी सेवाग्राहीलाई सहजता प्रदान गरेको छ । अनियमितता र भ्रष्टाचार हुने स्थानहरूको पहिचान गरी केन्द्रले गत आवमा विभिन्न स्थानको सूक्ष्म निगरानी एवं विभिन्न निकायको फाइल ट्र्याकिङ तथा कर्मचारी व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित सघन अनुगमनसमेत गरेको छ । यसबाट यस्ता निकायमा हुने अनियमितता, ढिलासुस्ती र भ्रष्टाचारको रोकथाम गर्न भूमिका निर्वाह गरेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

मुलुकमा आर्थिक रूपान्तरणका लागि सञ्चालित विकास निर्माणका अधिकांश आयोजनामा ढिलासुस्ती, अनियमितता

र भ्रष्टाचार व्याप्त रहने गरेको सन्दर्भमा प्रतिवेदनमा केन्द्रबाट आव २०८१/८२ मा १२ वटा विकास निर्माणसँग सम्बन्धित आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण गरी प्राप्त अपरिपालना कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाइएको उल्लेख छ । गण्डकी, कोशी र मधेश प्रदेशमा सञ्चालित ९६ वटा विकास आयोजनाको अपरिपालनाको स्थलगत अनुगमन गरी प्राप्त वस्तुस्थितिको प्रस्तुतीकरण गरी अपरिपालना कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित सरोकारवाला निकायलाई निर्देशनसमेत दिइएको उल्लेख छ । विकास आयोजनाको प्राविधिक परीक्षणका लागि दक्ष जनशक्ति तयार गर्न इन्जिनियरलाई प्राविधिक परीक्षक तालिम पनि प्रदान गरिएको छ । साथै विभिन्न आयोजनाबाट नमुना सङ्कलन गरी केन्द्रमा रहेको प्रयोगशालाबाट निर्माण सामग्रीको परीक्षण गरिएको छ । यी कार्यबाट विकास निर्माणका आयोजनाको समय तथा लागतको परिपालना, लक्षित कार्यसम्पादन र समग्र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न महत्वपूर्ण योगदान गरिएको स्पष्ट हुन्छ ।

सोही प्रतिवेदनमा केन्द्रले भ्रष्टाचार निवारण ऐन (संशोधनसहित), २०५९ को दफा ५० बमोजिम हरेक आवमा राष्ट्रसेवकले बुझाउनुपर्ने सम्पत्ति विवरण बुझाए/नबुझाएको अनुगमन गर्नुपर्ने व्यवस्थाबमोजिम समयभित्रै सम्पत्ति विवरण बुझाउने सात लाख ७५ हजार ९४९ जना र नबुझाउने पाँच हजार ५०४ जनाको विवरणसहितको प्रतिवेदन तयार गरी नबुझाउनेउपर आवश्यक कारबाहीका लागि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पेश गरेको उल्लेख छ । यसबाट राष्ट्रसेवकको सम्पत्तिको विवरणको पारदर्शिता बढेको, अनुसन्धानका लागि पहुँचयोग्य बनेको र गैरकानुनी तवरले सम्पत्ति आर्जन गर्ने मानसिकतालाई निरुत्साहित गरिएको देखिन्छ ।

यसैगरी केन्द्रले जिल्लास्तरमा सचेतनामूलक कार्यक्रम र स्थानीय तहमा पदाधिकारी र कर्मचारीको सहभागितामा सदाचार शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रम र भ्रष्टाचारविरुद्ध प्राविधिक कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरी भ्रष्टाचारविरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गरेको पनि प्रतिवेदनमा उल्लेख गरेको छ । यसै गरी केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीको क्षमता विकासका काम पनि भएको छ । केन्द्रमा स्वीकृत दरबन्दीको करिब ३१ प्रतिशत कर्मचारीको पदपूर्ति हुन नसकेको र खासगरी प्राविधिक कर्मचारीको पदपूर्ति एवं टिकाउ दर निकै निराशाजनक रहेको विवरण पनि सार्वजनिक भएको छ । यसबाट केन्द्रको कार्य प्रभावकारितामा केही कमी आउने स्पष्ट छ । तथापि आव २०८१/८२ मा केन्द्रको वित्तीय प्रगति ८८.८५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

अहिले मुलुकको शासन प्रणालीमा रहेका अनियमितता र भ्रष्टाचार रोकथाममार्फत नियन्त्रण गरी सुशासन कायम गर्न राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा अनुकूल वातावरण तयार भए पनि कानुनी अस्पष्टता, पर्याप्त स्रोतसाधन एवं प्राविधिक जनशक्तिको कमीलगायतका समस्या र चुनौती विद्यमान छन् । तथापि भ्रष्टाचार नियन्त्रण र सुशासन कायम गर्ने दिशामा अन्य सम्बद्ध निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र सक्रियताका साथ अगाडि बढेकाले गत वर्ष महत्त्वपूर्ण उपलब्धि हासिल गरिएको देखिन्छ । यसलाई निरन्तरता दिन सुधारका भावी कार्ययोजनासमेत तय गरी आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गरिएकाले मुलुकमा व्याप्त भ्रष्टाचार रूपी रोगको रोकथाम गरी केन्द्रले सर्वसाधारणको सुख, शान्ति र आर्थिक हित तथा मुलुकको विकास र समृद्धिमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

अर्थतन्त्रले खोजेको सुधार

गर्ने लक्ष्य र मूल्यवृद्धि ५.५ प्रतिशतमा सीमित गर्ने उल्लेख गरिएको छ । अहिलेको अवस्थालाई हेर्दा यी दुवै लक्ष्य प्राप्त हुने देखिँदैन । लक्ष्य निर्धारण र प्राप्त गर्ने फरक फरक विषय हुन् । मूलतः नीति तथा आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने हो । अहिले यस किसिमको अवस्था देखिँदैन ।

सुदृढ अर्थतन्त्रका लागि लगानीको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । यसमा पनि विदेशी लगानी । निजीभन्दा पनि सरकारको सक्रियता बढी भयो भने अर्थतन्त्रमा सुधार ल्याउन सकिन्छ । अहिलेको अवस्थामा बाह्य लगानी आउने सम्भावना न्यून हुँदै गएको छ । केही समयअघि नेपाल ले लिस्टमा परेको कारणले गर्दा विदेशी लगानी आउने कुरा पनि खुम्चिने सम्भावना बाँदरहेको छ । विदेशी ऋण पनि त्यति सन्तोषजनक देखिँदैन । हामीले खर्च गरेको आधारमा रकम शोधभर्ना प्राप्त हुने हो । सरकारले खर्च गर्न नसकेको हुनाले ऋण सहायता प्राप्त र खर्च पनि सन्तोषजनक देखिँदैन ।

अर्थतन्त्रको प्रारम्भिक चरण भनेको बजेट निर्माणलाई लिन सकिन्छ । बजेट निर्माण गर्दा नै हचुवा किसिमबाट गरिने भएकाले कार्यान्वयनमा विभिन्न समस्या देखिन्छन् । महत्वाकाङ्क्षी बजेट निर्माण गरिँदा न स्रोत नै जुटाउन सकिएको छ न त बजेट नै खर्च भएको छ । बजेट विनियोजनमा धेरै खर्च देखाइने तर यथार्थमा भने कि त खर्च गर्नु नसकिएको अवस्था देखिएको छ भने कि त स्रोतकै अभाव हुने गरेको छ । आव २०८१/८२ को बजेट अध्ययन गर्ने हो भने पनि विनियोजित बजेट र कार्यान्वयनमा धेरै भिन्नता देखिन्छ । गत आव २०८१/८२ को आँकडा हेर्दा न्यून बजेट खर्च र न्यून आम्दानी देखिन्छ । २०८२ असार २५ गतेसम्मको आम्दानी र खर्च अध्ययन गर्दा करतर्फ ७७.३९ प्रतिशत र गैरकरतर्फ ७६.८७ प्रतिशत मात्र राजस्व सङ्कलन भएको अवस्था छ । खर्चतर्फ पनि यस्तै निराशाजनक अवस्था

रहेको छ । चालुतर्फ ८५.८२ प्रतिशत खर्च भएको छ भने पुँजीगततर्फ ५९.१३ प्रतिशत मात्र खर्च भएको देखिन्छ । वित्तीय व्यवस्थापनमा भने ८६.५६ प्रतिशत खर्च भएको छ । त्यस कारण यो भन्न सकिन्छ कि हामीले न यथार्थ बजेट निर्माण गर्न सकेका छौं न खर्च नै गर्न सकेका छौं । अर्थतन्त्र चलायमान बनाउन चालुगत बजेटलाई भन्दा पुँजीगत बजेटलाई बढी प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने हो तर हाम्रो बजेट प्रणालीले त्यस्तो अवस्था देखाउँदैन । पुँजीगत बजेटले लक्ष्य हासिल गर्न नसक्दा अर्थतन्त्र चलायमान हुन सकेको छैन ।

अर्थतन्त्र शिथिल भएकाले राजस्वबाट हुने आम्दानीले लक्ष्य हासिल गर्न सकेको छैन । विश्व अर्थतन्त्र नै कमजोर भएको अवस्थामा अनुदान पनि घट्दै गएको छ । अब नेपालले पाउने भनेको ऋण नै हो । कुल सार्वजनिक ऋण २६ खर्ब ७६ अर्ब पुगिसकेको छ । कुल गार्हस्थ उत्पादको अनुपातमा सीमाभित्रै रहे पनि यसरी नै बढ्दै जाने हो भने सार्वजनिक ऋणले जोखिम निम्त्याउन पनि सक्ने हुन्छ । अर्कोतर्फ सार्वजनिक ऋणलाई उपयुक्त किसिमले प्रयोग गर्न पनि सकिएको छैन । विदेशी मुद्रामा ब्याज तिरेर लिएको ऋण उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयुक्त किसिमले लगानी हुन सकेको देखिँदैन । लगानी भएका आयोजना पनि समयमा सम्पन्न गर्न नसकिएको हुनाले लागत बढ्न गएको छ । अहिलेसम्मको खर्चको आँकडा हेर्दा पुँजीगत खर्च ५९.१३ प्रतिशत मात्र देखिन्छ । चालुगततर्फ भने विनियोजनको पूरै बजेट खर्च हुने सम्भावना छ । पुँजीगतमा थोरै बजेट विनियोजन गर्ने, त्यो पनि खर्च नहुँदा आर्थिक वृद्धिमा निश्चय नै प्रतिकूल असर पर्ने नै हुन्छ ।

बजेटकै आँकडा अध्ययन गर्दा वित्तीय व्यवस्थापनमा विनियोजित भएको रकम पुँजीगत बजेटकै हाराहारीमा देखिन्छ । वित्तीय व्यवस्थापनको रकम खास गरेर

सरकारले लिएको ऋणको साँवा ब्याज भुक्तानीका लागि प्रयोग भएको हुन्छ । चार खर्बको बजेट साँवा ब्याज भुक्तानीमा खर्च हुन्छ भने सार्वजनिक ऋण भार बढी छ भने स्वतः अनुमान गर्न सकिन्छ । हुन त यो बजेटमा सरकारले दिने अनुदान पनि समावेश भएको हुन्छ ।

अहिले अर्थतन्त्रमा माग पक्षले गति लिन सकेको देखिँदैन । बजारमा माग सिर्जना नभएको हुनाले उद्योग तथा व्यवसाय फस्टाउन सकेका छैनन् । यसले गर्दा रोजगारी पनि बढ्न सकेको छैन । रोजगारी नबढेको कारण मानिसको हातमा पैसा पुग्न सकेको छैन । सामान्य मानिसले खर्च कटौती तथा किफायती गर्नु परेको छ । अर्को तर्फ मूल्यवृद्धिलाई निश्चित सीमाभित्र राख्न पनि सकिएको छैन ।

बैङ्क तथा वित्तीय संस्थामा करिब ७० खर्बभन्दा बढी निक्षेप जम्मा भएको अवस्था छ । सात खर्बको हाराहारीमा कर्जायोग्य रकम देखिन्छ । प्रत्येक महिना कर्जामा बैङ्कको ब्याजदर घट्दै गए पनि उद्योगी व्यवसायी ऋण लिन चाहिरहेका छैनन् । ब्याजदरको सुनिश्चितता नभएकाले उद्योगी व्यवसायीहरूले ऋण लिन चाहेका छैनन् । अहिले सस्तो दरमा ऋण लियो पछि गएर ब्याजदर बढ्न गयो भने ऋणीलाई ठुलो जोखिम आउन सक्छ ।

अर्कोतर्फ बजारमा वस्तु तथा सेवाको माग बढ्न नसकेकाले कर्जा प्रवाह हुन सकिरहेको छैन । बैङ्क तथा वित्तीय संस्थामा अनावश्यक रूपमा थुप्रिएको रकमलाई नेपाल राष्ट्र बैङ्कले प्रचोचन गर्नु परेको छ । यसरी निक्षेपको रकम लगानी हुन नसकेर निष्क्रिय भएकाले अर्थतन्त्र चलायमान हुन सकेको छैन ।

लामो समयदेखि घरजग्गा व्यवसायमा सुधार आउन सकेको छैन । अहिले केही सुधारका सङ्केत देखिए पनि विश्वस्त हुन

सक्ने अवस्था निर्माण भइसकेको छैन । किनभने दीर्घकालीन नीति निर्माण नभई यसमा सुधार आउँदैन । यसरी नै सेयर बजारले पनि गति लिन सकेको छैन । घरजग्गा र सेयर बजारमा ठुलो रकम लगानी भएको छ । यिनै क्षेत्रमा दीर्घकालीन नीतिको अभावले गर्दा निजी क्षेत्र धर्मराएको अवस्थामा छ ।

जुन जुन क्षेत्र कमजोर देखिन्छन् ती क्षेत्रमा देखिएका कमजोरीलाई तत्काल सुधार गर्न सकियो भने अर्थतन्त्रले गति लिन सक्ने हुन्छ । अनुगमनमा आवश्यक ध्यान जान नसकेको हुनाले समस्या समाधान हुन सकिरहेका छैनन् । विगतमा नेपालको अर्थतन्त्रलाई धक्का दिने मूलतः कोभिड, भूकम्प जस्ता प्रकोप नै थिए । लामो समयसम्म पुनरुत्थान गर्न नसकिएकाले एक प्रकारको सङ्कटकालकाल भएर चिन्न सकिन्छ । अहिले अर्थतन्त्रले केही गति लिएकाले यसलाई तीव्रता दिनु पर्छ ।

हाम्रो जस्तो अल्पविकसित मुलुक जहाँ वित्तीय स्रोतसाधनको अभाव छ, अर्थतन्त्रमा एकैचोटि सुधार ल्याउन सकिँदैन । राष्ट्रिय अर्थतन्त्र विभिन्न पक्षसँग जोडिएकाले छोटो समयमा नै गति लिन सक्छ भन्न पनि सकिँदैन । अर्थतन्त्रमा सुधार गर्न नसकिने भने होइन । मुख्य कुरो राजनीतिक प्रतिबद्धता हुनु पर्छ । दीर्घकालीन नीतिको अभावमा वैदेशिक लगानी आउन पनि सक्दैन ।

सार्वजनिक खर्च आर्थिक अनुशासनभित्र रहेको देखिँदैन । आवको अन्त्यमा ठुलो रकम खर्च हुने गरेको छ । भुक्तानी गर्न सक्ने अन्तिम दिन असार २५ गते एकै दिन १९ अर्बभन्दा बढी भुक्तानी भएको छ । जसमा सात अर्ब चालुगत, आठ अर्ब पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थापनमा तीन अर्बभन्दा बढी भुक्तानी भएको छ । एकै दिन यसरी खर्च गर्दा सरकारी खर्च प्रणालीमा विश्वस्त हुन सक्ने आधार हुँदैन । यसप्रकारका खर्चले आर्थिक अनियमितता मात्र बढाउने हुन्छन् । यस्ता विषयमा सरकारले नियन्त्रण गर्नु पर्छ ।

तपाईं जहाँ भएपनि
प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस

www.pratidindaily.com

अर्थतन्त्र हेर्ने मुख्य सूचक भनेको आर्थिक वृद्धि हो । आर्थिक वृद्धिको दर सन्तोषजनक देखिँदैन । आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि छ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल

 परीक्षा र पढाईमा राम्रै सफलता मिल्ला ।
रमाइलो यात्रा गर्ने अवसर प्राप्त हुनेछ ।